

Goran Švob (1947–2013)



Gorana Švoba upoznao sam u jesen 1971. godine. U to sam vrijeme započinjao treću godinu studija filozofije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a Goran je upravo dobio posao asistenta na Odsjeku za filozofiju. Premda sam već bio položio ispit iz logike, ipak sam odlučio pohađati Goranov seminar iz logike i to zato što je to bio prvi kolegij koji je bio posvećen temama iz analitičke filozofije, tradicije koja je do tada na studiju u Zagrebu bila potpuno zanemarena.

Seminar je bio izuzetno poticajan. Teme koje smo obrađivali uključivale su ranu Russellovu verziju uvoda u *Principia Mathematica*, članke Gottloba Fregea te tekstove Wittgensteina, Carnapa, Quinea, itd. E, kakvo je osvježenje to bilo, barem za mene! A pogotovo u usporedbi s onim što se nudilo u drugim seminarima, gdje je vladala dominacija klasičnog njemačkog idealizma, heideggerovštine i, u ogromnoj količini, “stvaralačkog” marksizma. Sjećam se kako mi je bilo pomalo čudno da sam od desetak svojih tadašnjih nastavnika smatrao najzanimljivijim sugovornikom i najboljim izvorom informacija upravo onog člana Odsjeka koji je bio daleko najmlađi i s najkraćim istraživačkim i nastavnim iskustvom. A takav sam čvrsti stav zadržao i kasnije.

Goran i ja postali smo prijatelji još dok sam bio student. To se prijateljstvo učvrstilo i sve više produbilo tijekom više od četiri desetljeća dok smo prolazili kroz razne životne faze, izazove, pa i neke događaje koji znaju prijateljstvo staviti na kušnju. Bilo je nevjerojatno mnogo stvari o kojima se s Goranom moglo razgovarati. Pored filozofije, i naravno neizbježnih diskusija o politici, njegovi su se strastveni interesi kretali od filma (kojim se aktivno bavio u ranoj mladosti), planinarenja (uglavnom po Velebitu), književnosti (on mi je, recimo, otkrio Raymonda Chandlera), skupljanja gljiva i kuhanja pa sve do učenja japanskog i kineskog, kaligrafije, itd.

Goran se nikada nije razmetao svojim znanjem o bilo čemu. Baš suprotno. Ako ga je netko npr. pitao o tome kako stoji s japanskim, on bi obično odgovorio “Da, nešto sam učio taj jezik”, a prava je istina bila da je japanski sasvim tečno govorio, a i čitao (i to ne samo hiraganu i katakanu!). Posebno je bilo impresivno to da je u svemu tome bio uglavnom samouk. Nakon japanskog je prešao na studiranje kineskog i ja sam bio svjedok kad je prilikom jednog kratkog posjeta Hong Kongu veselo razgovarao s lokalnim konobarima, taksistima i prodavačicama u dućanima. Ja, naravno, ništa od toga nisam razumio, ali mi je sve jako zvučalo kao mandarinski kineski.

Goranovi su centralni interesi u filozofiji prije svega bili fokusirani na logičke paradokse i razne aspekte misli Gottloba Fregea, za kojeg se počeo zanimati vrlo rano, prije nego što je izašla poznata Dummettova knjiga o Fregeu a nakon čega je bavljenje Fregeom postalo *cool*. Goran je objavio dvije knjige. Obje svojom analitičkom jasnoćom i snagom argumentacije daleko nadilaze većinu onog što je u Hrvatskoj publicirano u filozofiji tijekom posljednjih nekoliko desetljeća. Prva njegova knjiga, *Fregeovo Pojmovno pismo*, na njemu svojstven razgovjetan način analizira klasičnu Fregeovu monografiju koja se često smatra najznačajnijim tekstom u čitavoj povijesti logike. Može se reći da je suvremena logika velikim dijelom nastala inkorporiranjem ključnih doprinosa upravo iz tog Fregeova djela. Ipak, u tih nešto manje od stotinjak Fregeovih stranica ostalo je još uvijek mnogo kompleksnih ideja i nedoumica koje je Goran na osnovi svojih dugogodišnjih istraživanja nastojao, i u značajnoj mjeri uspio, rasvijetliti. Druga njegova knjiga, *Od slike do igre*, zbirka je eseja u kojoj glavno mjesto zauzima izuzetno zanimljiv i ranije neobjavljen tekst “S Leibnizom do Kine”. U tom je tekstu možda i ponajviše došla do izražaja Goranova ogromna erudicija i nevjerojatna raznolikost njegovih intelektualnih interesa. Teško je zamisliti da bi itko drugi mogao napisati članak u kojem se povezuju naizgled posve raznorodne teme te se u jednom dahu raspravlja o različitim strategijama kršćanskih misionara u Kini, o Leibnizovoj fascinaciji Kinom i vezom između njegove *characteristica universalis* i kineskog pisma, o mističnoj metodi prema kojoj se, pozivanjem na knjigu *Yi Jing* i pomoću štapića i heksagrama navodno može doći do točnog odgovora na bilo koje pitanje, o kritici Jungove teorije sinkroniciteta, o japanskom preuzimanju kineskih ideograma prije tisuću i petsto godina te o prijedlogu kako bi Hollywood mogao napraviti hit-film sa scenarijem o “mladom i zbunjenom znanstveniku” koji otkriva ključ za dešifriranje kineskog pisma i zbog toga “dolazi pod udar nekoliko zločinačkih organizacija” uključujući i “udruženja učitelja kineskog”.

A ono po čemu je Goran bio poznat i među onima izvan filozofije bio je, naravno, njegov izvanredan smisao za humor. Nekoliko mi je ljudi

reklo da nikada u životu nisu sreli duhovitijeg čovjeka, a to je uvijek bio i moj osobni dojam. U svakom razgovoru, a čak i na službenim sjednicama fakultetskih tijela, nikad niste mogli znati kad će Goran ubaciti neki britki ironični komentar ili potpuno neočekivanu asocijaciju koja bi odmah izazvala opći smijeh. On je u mnogim događajima nepogrešivo prepoznao komični aspekt, a onda im je još u svom prepričavanju dodavao spin koji bi od neke pomalo zabavne stvari napravio urnebesno smiješnu epizodu. Na primjer, tko nije čuo za Goranovu poznatu (istinitu) priču o studentu koji je na pitanje o Russellovom paradoksu na ispitu iz logike napravio iznenađujuću i prekrasno apsurdnu sintezu paradoksa lažljivca i tzv. paradoksa brijčača rekavši da se paradoks sastoji u tome da netko kaže “Ja brijem”! Ta zgoda, i slične Goranove anegdote, sigurno će se prepričavati još godinama. Ono što je Sidney Morgenbesser, poznat po svojim nepovnljivim i legendarnim duhovitostima, bio u američkoj filozofiji, to je bio Goran u hrvatskom kontekstu.

Premda su Goranovi britki i ubojiti komentari u mnogim prilikama znali biti popraćeni cinizmom i sarkazmom, postojale su osobe u vezi s kojima si on nikada nije dopustio ni najblaži oblik ironije ili bilo kakvu primjedbu s negativnim prizvukom. Naravno, riječ je o njegovoj djeci. Svatko tko je Gorana vidio u roditeljskoj ulozi mogao je izravno osjetiti koliko mu je bila važna ta strana života i koliko je bila velika njegova briga za obitelj. A vjerujem da Radovan, Mirna i Monika u ovim trenucima nalaze utjehu u svijesti da imaju puno razloga biti ponosni na to kakvog su oca imali.

Neven Sesardić
Lingnan University
Hong Kong